

כפוי טובה, אין לצרפו לישראל

[פרשת כי-תצא, שנת תשס"ז – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי.
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

בפרשתנו יש מצָּנָה: "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" (דברים כג, ד).
אמנם מקבלים אותם כגרים, אבל מוגבלים הם במי יתחתנו בישראל.
תמיד מחפשים אנו טעמים למצוות (לקיים מה שהדריך אותנו הרמב"ם, בסוף הלכות תמורה), אבל לא תמיד מוצאים
אנו בקלות מה הוא הטעם למצוה מסויימת. אבל בנידון זה שֶׁפָּר גורלנו, שהתורה עצמה מנמקת מדוע
יש לדחות איש ממואב או מעמון. [אגב, אשה מעמון ומואב, כן מתקבלת בקהל ה'. נזכיר להלן מדוע]. הנימוק של התורה
בפסוק הבא: "עַל דָּבָר אֲשֶׁר לֹא קָדְמוּ אֶתְכֶם בְּלָחֶם וּבַיַּיִם בְּדָרְךָ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם". (דברים כג, ה)

מה כל כך אָיוֹם בחסרון זה שמפני כך נרחיק אותם?
הרחיב בזה הרמב"ן: "הכתוב הרחיק שני האחים האלו שהיו גמולי חסד מאברהם, שהציל [את]
אביהם [לוט] ואמם מן החרב והשבי [במלחמת ארבעה מלכים נגד סדום, בראשית יד, טז] ובזכותו שלחם ה' מתוך
הפיכה [של סדום] והיו חייבים לעשות טובה עם ישראל [לספק להם מזון בדרך בצאתם ממצרים,
שהרי הם צאצאי אברהם!]. והם עשו עמם רעה" עכ"ל. נוסיף על דבריו, אחרי הצלת לוט ובנותיו
ממיתה, עצם העובדא שנולדו ויש בעולם עמון ומואב הוא הודות לזכותו של אברהם אבינו. וראוי להם
לתת יחס של כבוד לצאצאיו.

ומדוע התיירו חז"ל לשאת נשים מעמון ומואב? (כמו שעשו שלמה ובוועז) ממשוך רמב"ן – "מפני שהאיש דרכו
לקדם [אורח בדרך] ואין האשה דרכה לקדם, שתוציא מזון חוץ לגבול הארץ" עכ"ל. (רמב"ן ע"פ הירושלמי,
יבמות פ"ח ה"ג). • זאת אומרת, אין לנו טענה ותביעה מהנשים, שאין זאת מדרך הצניעות שתצא מהבית
ללכת למרחקים ולתת מזון לעם העובר ליד הגבול. עד כדי כך אין לדרוש מהן אפילו ע"י מדת "הכרת
טובה". אבל נגד הגברים מעמון ומואב יש לנו טענה. והעונש מתאים מדה כנגד מדה, שאין הם ראויים
להדבק בעם ישראל. כי מה היא כל עבודת ישראל בתורה, אמונה ואהבה להקב"ה? היא תוצאה של
הכרת טובה על כל הטוב שעשה איתנו.

כך כותב "מסילת ישרים": "מה שיוכל להגביר ההתעוררות הזוה [לקיום מצוות התורה] הוא ההסתכלות
ברוב הטובות שהקב"ה עושה עם האדם בעל עת ובכל שעה, והנפלאות הגדולות שעושה עמו מעת
הלידה עד היום האחרון. כי כל מה שירבה להסתכל ולהתבונן בדברים אלה, הנה ירבה להכיר בעצמו
חובה רבה אֶל הָאֵל המטיב לו, ויהיו אלה אמצעיים שלא יתעצל ויתרפה מעבודתו [של ה']". (פרק ח, עיי"ש
שהאריך).

בזה יש קשר ישיר. אדם שהוא מכיר טובה לחברו, הוא יתרגל להכיר טובה להקב"ה. ואדם שהוא
כופה טובתו של חברו, צפוי הוא להיות כופר בטובתו של הקב"ה.
כך כתב הרב אליהו דסלר ("מכתב מאליהו" ח"א עמ' 50) ומקורו במדרש "משנת רבי אליעזר" (פרשה ז' עמ' 137)
המביא לזה ראיה מפרעה שהיה כופר בטובתו שקיבל מיוסף הצדיק, ולבסוף הגיע לכפור גם בטובתו
של הקב"ה והתחצף לומר "לא ידעתי את ה'" (שמות ה, ב).

כל כך גרוע הוא בעל מדה רעה זו שבספר משלי (יז, א) מקללים אותו: "מְשִׁיב רְעָה תַחַת טוֹבָה, לֹא תִמְשֵׁ
רְעָה מִבֵּיתוֹ". כלומר לא די בזה איזה עונש מסוים ומיוחד, אלא רצף של צרות בלתי פוסקות לא ימוש
ממנו. גם הגר"א הפליג בגנותו: "הלוא עבד שמרד באדונו שעשה לו טובות הרבה הוא כפוי טובה,
ולפי שְׁכָלְנוּ הוא איש עוול אשר כמוהו אין בנמצא!" (על משלי ל, ט).

ולשון דומה יש ב"ספר חסידים" (פסקא תרס"ה) "כי אין מדה רעה כמו כפוי טובה". ושם הביא שיש לפתח הכרת טובה אפילו כלפי בהמות, שאנו נהנים מהם.

כיצד יש לזה דוגמא בולטת בזמננו?

היחס המחפיר של כמה ראשי ממשלות בישראל המתכחשים לשבוי שלנו בארה"ב, איש המודיעין **יהונתן פולרד**. איש זה מסר לנו מידע חיוני הנחוץ להגנתנו נגד "כח 17" של הטרור הערבי, והציל ע"י זה מאות נפשות של הרוגים פוטנציאליים. לבסוף הוא נתפש ע"י שלטונות ארה"ב ונידון למאסר עולם. מזה הוא כבר יושב בתנאים קשים למעלה מ-22 שנה. למרות שהוא היה שליח של מדינת ישראל, המדינה התכחשה אליו ומעולם לא הודתה ששלחה אותו, לא נתנה לו תמיכה כספית, וגם לא בקשה משלטונות ארה"ב להקל עליו. כאשר בקש שלכל הפחות המדינה תעניק לו אזרחות כבוד של ארצנו, דבר שהיה יכול להקל עליו, גם לזאת סרבו קובעי המדיניות. והגרוע מכל, מעולם לא לחצה מדינתנו על ממשלת ארה"ב, גם כאשר הם כפו עלינו לוותרים מכאיבים. החל מעסקת גיבריל, תקדים שהנהיג שמעון פרס, שוחררו מהכלא בישראל אלפי טרוריסטים, רובם בהשפעת ארה"ב. מעולם ישראל לא בקשה תמורה של חנינה לאדם אחד, למי שהציל אותנו ומי שנשלח בשליחותנו, יהונתן פולרד.

יחס מחפיר זה החל בימי ראש הממשלה שמיר. אח"כ נשאו משרה זו רבין, פרס, נתניהו, ברק, שרון, אולמרט. כולם התערטלו מכל אחריות, מכל פעילות מעשית להצלתו. הגדיל ברוע לב אריק שרון. בזמנו כמחצית חברי הכנסת כתבו עצומה לנשיא ארה"ב שיעניק לפולרד חנינה, ובקשו מרה"מ להעביר מסמך זה לידי הנשיא בוש באחד מביקוריו אצלו בושינגטון. למשפחת פולרד שהגיעו גם הם אז לושינגטון כדי להפציר בנשיא, אמר רה"מ ה"חמוד" הזה, עם חיוך האופייני לו, כי "שכח" את הניירת בירושלים, ולכן נבצר ממנו מלהגיש אותה לנשיא. גם רה"מ נתניהו, שנאלץ ע"י הנשיא קלינטון להסכים וואי, לא עמד בדיבורו להתנות את הדבר בשחרורו של פולרד. הגדיל לעשות רה"מ הנוכחי אולמרט. כאשר ביקר בירושלים הנשיא האמריקאי והשר אלי ישי רצה להגיש לו מכתב פנייה בנידון של הגאון ר' עובדיה יוסף, הקדים אולמרט לצוות עליו לא למסור את המכתב, וזעם עליו רבים כאשר אכן בכל זאת מסר לו את המכתב.

רצף כה מזעזע של אכזריות, של הפניית עורף למי שהטיב למדינה כולה, למי שהציל חיי ישראל, מה יש להגיד על כך? יחס שפל כזה של אלו העומדים בראש אומתנו (מבחינה חילונית), כיצד אפשר להסביר? אלא האחד תלוי בשני. **מי שמכחיש שקיבל טובה אי פעם מהקב"ה, פשוט הדבר שלא יכיר טובה לשום בן אדם.** (יותר מזה, חלק מהם אף מכחישים בכלל שהקב"ה קיים, כמו שיצא משפתותיו הנלוזות של אהוד ברק, מיד אחרי היבחרו להיות רה"מ) איש כזה ישתמש בכל בן אדם אחר כל עוד יש בו תועלת, ומיד אח"כ ישכח ממנו. כדברי חז"ל על השלטונות: "הוּו זְהִירִים בְּרֵאשׁוֹת, שְׁאִין מְקַרְבִּים לוֹ לְאָדָם אֲלָא לְצוֹרֵךְ עֲצָמָם. נְרֵאִים כְּאוֹהֲבִים בְּשַׁעַת הַנְּאֻתָם, וְאִין עוֹמְדִים לוֹ לְאָדָם בְּשַׁעַת דְּחֻקוֹ". (אבות, ב).

וזאת היא הסיבה שהקב"ה פסל את הצטרפותם לאומתנו של בני עמון ומואב. מי שהוא כפוי טובה איננו יכול להיות ישראלי באמת, בלב שלם.

אנו סובלים היום נוראות מהטרור הערבי – דעת ספר "חרדים" (עמ' 183, תקופת אריז"ל) וכן מהר"ל (אור חדש, עמ' רא) וכן הגר"ח בריסק (מובא ב"איש האמונה", עמ' קב), כי הם הם עמלק. [בארנו הדברים במאמר ב"תחומין", כרך יא, עמ' 461].

מדוע ה' משסה בנו את עמלק?

על הפסוק "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" (שמות יז, ח) לימדו חז"ל כי זה עונש לישראל מפני ששאלו "היש ה' בקרבנו אם אין?". רש"י (שם) הביא משל יקר על בן מתכחש שקיבל מאביו טובות רבות, ובטיפשותו גם בשעת קבלת הטובות ההן הבן שואל "הראיתם את אבא?". אמרו חז"ל: "יבוא עמלק כפוי טובה, ויפרע מעם כפוי טובה" (תנחומא, בשלח, פסקא כה) והביאו שם כמה דוגמאות מרעידות מההיסטוריה. (עיי"ש בפירוש "עץ יוסף" מפני מה נקרא עמלק "כפוי טובה". ולי נראה כי כבר נצטוינו בסיני "לא תתעב אדומי כי אחיך הוא" (דברים כג, ח) ואעפ"כ הם באו להתקיף אותנו).

תאמרו, מה אנו אשמים אם יש בישראל בעלי לב קשוח כמו אותם ראשי ממשלה שהזכרנו? אלא מוטל על כל אזרחי ישראל ללחוץ על המובילים הפוליטיים. בעוד כמה שבועות הממשלה הנוכחית תתפרק בעז"ה וינסו לערוך קואליציה חדשה, או יגשו לבחירות כלליות. לכל אחד מאתנו יש שייכות למפלגה מסויימת. על העם להגיד לנציגיו, חכ"ים וראשי המפלגות, שאין להם להצטרף לשום ממשלה עתידית אלא אם כן היא תחרוט על דגלה את התנאי החיוני שיעשו את הכל כדי להביא לשחרורו של פולרד ולא יסכימו לשום פשרות עם ארה"ב בנושא זה. גם במפלגות הדתיות, יהדות התורה, דגל התורה, מפד"ל, איחוד לאומי וכו', גם הם היו שותפים במעל ע"י שתיקתם התמוהה בנושא זה במשא ומתן הקואליציוני בעת הרכבות הממשלות הקודמות, זה עשרים שנה. כך הם קיימו "לא תעמוד על דם רעך"? ולמה הרבנים המייעצים למפלגות הדתיות לא העמידו את זה כתנאי הכרחי לפני השתתפותם בבלוק הממשלתי?

מוטל עלינו לתקן את העבר. עוד מעט ימי תשובה וסליחה ממשמשים ובאים. אפשר עדיין לתקן את העבר. על כל אחד שמכיר חבר כנסת (מכל מפלגה שהיא) לדרוש ממנו שינהג יותר "הכרת טובה" למי שהציל חיי ישראל. כל מי שמכיר רב ומורה דרך המייעץ למפלגות הדתיות, עליו לבקש ממנו לשים פרט זה בראש הרשימה. לא יועילו כל הקומבינציות של דרישות ממוניות משר האוצר, או דרישות לחוקק חוקים. אם קטרוג זה עומד נגדנו מה יועילו כל "ההישגים" ההם? ואולי אז נזכה לראש ממשלה שהוא יותר בעל אופי "ישראלי" אמיתי.

יש לנו תמיד התמודדות נפשית מייגעת עם תכונה רעה זו של "כפיית טובה".
ה' מנע הצטרפותם של עמון ומואב לשורותינו, לבל נחזק בנשמותינו אופי מושחת זה.